

Сгорова О.В.

к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічних досліджень

Артеменко Г.П.

*здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр» спец. «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Полтавська державна аграрна академія
м. Полтава, Україна*

ПРОБЛЕМИ МАЛОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ

Початок 2020 року запам'ятається усьому світові пандемією коронавірусної інфекції. Хвороба забрала та продовжує забирати багато життів та завдала значному удару по світовій економіці. Потерпають від цього лиха й багато галузей вітчизняної економіки, проте найважче «тримати удар» малому бізнесу.

В економіці України малий бізнес відіграє в останні роки все більш значну роль, до нього залучені майже 2 мільйони суб'єктів мікро-підприємництва та малого підприємництва. Згідно з Господарським Кодексом України [1] до таких суб'єктів відносять юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, у яких середня кількість працівників за звітний календарний рік не перевищує, відповідно, 10 осіб та 50 осіб, а річний дохід не перевищує суму, еквівалентну, відповідно, 2 мільйонам євро та 10 мільйонам євро.

Досвід засвідчує, що «малі підприємці» стикаються із проблемами, як притаманними будь-якому бізнесу, так і зі специфічними, пов'язаними саме із малими масштабами діяльності. Усі вітчизняні підприємства багато років працюють в умовах нестабільності національної економіки, низької купівельної спроможності українців, високого рівня корупції в країні, високих процентних ставок за кредитами банків тощо.

Крім того, малий бізнес в Україні потерпав від таких проблем як:

- менша конкурентоспроможність малих підприємств у порівнянні з великим бізнесом, зокрема, внаслідок монополізації певних ринків;
- проблеми з фінансуванням, менша «подушка фінансової безпеки», недоступність кредитних коштів;
- нестача кваліфікованого персоналу, неможливість забезпечити оплату праці та соціальні гарантії на рівні великих підприємств;
- значний податковий тягар;
- менші можливості захисту від протиправних посягань (рейдерських захватів тощо);
- декларативність державної підтримки та інших.

У березні 2020 р. внаслідок неможливості працювати після запровадження всеукраїнського карантину до цього й так великого списку проблем малого бізнесу додалися нові. Спробуємо виділити найбільш загальні з них.

Перше й головне – втрата доходів внаслідок повної або часткової зупинки роботи частини підприємств. Втрати внаслідок зменшення замовлень зазнають підприємства, що працюють у сфері транспортних перевезень, громадського харчування (кафе, ресторани). Майже повністю паралізовані заклади обслуговування (перукарні, салони краси, спа-салони тощо), розваг, туризму, готельного бізнесу, спортивні клуби, освітні центри з офлайн-навчанням, непродовольчі магазини, стоматологічні кабінети. За даними Торгово-промислової палати України, через карантин повністю зупинили роботу 600-700 тис підприємців та підприємств малого бізнесу [2].

Проте, є види діяльності, які від карантину навіть виграли. Так, пощастило збільшити дохід деяким продуктовим магазинам, сервісам доставлення, продавцям платного контенту, продавцям та постачальникам засобів гігієни, матеріалів для хобі (шиття, в'язання, малювання тощо), приватним няням.

Друга проблема пов'язана з необхідністю утримання господарських приміщень – сплати орендної плати (багато малих підприємств та особливо ФОПів працюють саме в

орендованих приміщеннях) та комунальних послуг. Питання скасування орендної плати в ситуації карантину навіть не постає, а ось щодо її зменшення може вирішуватись в кожному конкретному випадку шляхом домовленості з власником приміщення (проте, останні, звичайно, також не налаштовані суттєво втрачати доходи). Щодо сплати комунальних послуг – велика частина з них звичайно зменшиться у зв'язку зі згоранням господарської діяльності, але частина є постійними витратами.

Наступна група проблем пов'язана із персоналом. Попре суттєве скорочення або відсутність доходів необхідно платити заробітну плату найманим працівникам. Як поводитись у цій ситуації роботодавці вже відомо – примус до відпустки за власний рахунок, зменшення заробітної плати, скасування додаткових виплат або скорочення працівників. Ті, хто прагне зберегти кадри, змушені розв'язувати проблеми з транспортуванням співробітників або організацією дистанційної роботи. Крім того, в умовах пандемії, звісно будуть працівники, які підуть лікарняні, швидко знайти заміну яким буде практично неможливо.

Слід також відмити, що у разі припинення діяльності фізичні особи-підприємці не отримують допомогу від фонду страхування з безробіття.

Звісно, залежно від галузі, в якій працює підприємство або підприємець, проблеми різняться: якщо підприємство продає продукцію (надає послуги) безпосередньо населенню, то в умовах зниження його купівельної спроможності можливий обвал обсягів продажу, частина підприємств може стикнутись зі зривом постачання, паралізацією транспортних каналів збуту тощо [3].

Проте, головне в умовах коли доходи у багатьох малих підприємств зменшились, а видатки залишилися незмінним або скоротились незначно, – зберегти малий бізнес як сектор національної економіки. Адже, самими очевидними наслідками втрат малого бізнесу для держави є скорочення надходження ЄСВ від ФОПів, інших податкових надходжень до Державного та місцевих бюджетів, збільшення числі безробітних та витрат на виплати для них, зростання навантаження на соціальні фонди.

Усвідомлюючи проблеми, які постали перед вітчизняними малими підприємствами, Президент та уряд України прийняли пакет рішень, спрямованих на підтримку малого бізнесу, зокрема [4].

Основними напрямками державної підтримки підприємцям під час карантину та пандемії коронавірусу наразі є:

1) звільнення від сплати податку на землю та комерційну нерухомість в березні, ЄСВ для фізосіб-підприємців у березні та квітні, скасування штрафних санкцій за несвоєчасну сплату ЄСВ та несвоєчасне подання звітності;

2) збільшення лімітів доходу для фізосіб-підприємців, які працюють за спрощеною системою оподаткування. Нові ліміти для 1-ої, 2-ої та 3-ої груп становитимуть 1, 5 та 7 млн грн відповідно. Отже, є можливість для частини ФОП, що знаходяться на загальній системі оподаткування зі сплатою ЄСВ у розмірі 22% від доходу, перейти на спрощену систему оподаткування та платити менше;

3) відтермінування обов'язкового введення РРО на 3 місяці для ФОП 2-4 групи;

4) продовження до 30 червня мораторію на проведення неподаткових перевірок, до 31 травня діятиме звільнення від штрафів та пені, а також мораторій на перевірки по ЄСВ, знято законодавчі обмеження для надання державної підтримки МСБ);

5) місцевим радам надано право впродовж 2020 року переглянути ставку єдиного податку для ФОП (його ставки на 2020 рік були встановлені до 1 липня 2019 року). Проте невідомо як та коли скористаються місцеві ради цим правом;

6) надання пільгових кредитів під 5-7-9% річних для підтримки малого бізнесу та під 0% річних для рефінансування попередніх позики. За такими кредитами діятиме відстрочка платежів терміном до 9 місяців, максимальна сума кредиту складе 3 мільйони гривень. Обговорюється також можливість ширшого запровадження кредитних канікул та компенсації відсотків за кредитами.

Ці заходи, безперечно, можуть дещо пом'якшити неминучі втрати малого бізнесу від економічної кризи, проте враховуючи його системні інституціональні проблеми, навряд зможуть урятувати усі підприємства та їх працівників. У комплексі заходів державної підтримки бізнесу Україні варто розглянути досвід країн ЄС, які з помірним іншим запроваджують для своїх підприємств гранти та фінансові трансферти, в тому числі субсидії на виплату заробітної плати для найбільш постраждалих підприємств, та їх інформаційно-консультаційну підтримку [5].

Варто пам'ятати, що збереження робочих місць повинно стати пріоритетом антикризової програми, адже неможливо побудувати сильну економіку в країні з високим рівнем безробіття.

Список літератури

1. Господарський кодекс України : Закон від 16.01.2003 р. № 436-IV (редакція від 01.01.2020). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 13.04.2020).
2. Чижиков Г. Скільки коштує пакет «карантинної» держпідтримки і які втрати малого бізнесу. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/04/10/659198/> (дата звернення: 13.04.2020).
3. Життя після пандемії: що буде з економікою України. *Слово і діло: аналітичний портал*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/03/24/statija/ekonomika/zhytlya-pislya-pandemiyi-bude-ekonomikoju-ukrayiny> (дата звернення: 20.04.2020).
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30 березня 2020 р. (редакція від 18 квітня 2020 р.) № 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20> (дата звернення: 23.04.2020).
5. Васильченко Г. Нова реальність. Як уникнути економічного колапсу? URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/koronavirus-ta-biznes-8-kroktiv-yak-uniknuti-katastrofi-ostanni-novini-50080765.html> (дата звернення: 20.04.2020).

Калініченко Л.Л.

д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки

Смачило В.В.

к. е. н., доцент, професор кафедри економіки

Попович Д.В.

*здобувач ступеню «магістр» за спеціальністю 051 Економіка,
Харківський національний університет будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна*

СУТНІСТЬ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний економічний розвиток невід'ємно пов'язаний із соціальною відповідальністю бізнес-структур, яка, найчастіше розуміється як корпоративна соціальна відповідальність. Одним з постулатів вказаної концепції стало розуміння ролі бізнесу як «двосторонньої відкритої системи», що передбачає не тільки врахування інтересів та впливів суспільства, а й відкритість до громадськості. Саме принцип транспарентності є базовим у формуванні демократичного, громадянського суспільства і передбачає встановлення діалогу та взаємну комунікацію між усіма учасниками. Таким чином, щоб бізнес-структура була успішною, їй необхідно знати своїх стейкхолдерів та комунікувати з ними, щоб знати їх інтереси й потреби, що передбачає використання сукупності певних комунікацій та формування комунікативної політики організації.

Вивчення існуючих досліджень щодо формування комунікативної політики у вітчизняному науковому полі дозволило встановити практику використання двох термінів «комунікативна політика» та «комунікаційна політика». Варіації їх використання зводяться до ототожнення – дослідники не вбачають жодної різниці, окрім стилістичного викладення [1]. В даному дослідженні автор використовує терміни комунікативна та комунікаційна